

Nr 49.

Av friherre **Fleming**, angående skattelindring för socker, avverkat vid någon av mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags fabriker i Lidköping, Linköping eller Mörbylånga m. m.

Meningarna voro under 1913 års riksdag ganska delade i fråga om huruvida en sockertillverkning i mellersta Sverige skulle kunna vinna ekonomisk bärkraft. Många ansågo, att de naturliga förutsättningarna i klimat och jordmån saknades för sockerbetsodling i dessa trakter. Emellertid beslöt riksdagen att bevilja en fortsatt skattelindring av 4 öre för kilo socker från betor avverkade vid fabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga under en tid av fem år, räknat från den 1 januari 1914. Detta beslut fattades av båda kamrarna var för sig och med anslutning av röster från alla partier.

Den utveckling, som följde detta beslut, ej blott vederlade de förut uttalade farhågorna utan överträffade även de bästa förhoppningar.

Nedanstående tabell visar en översikt av denna utveckling under de år, som skattelindringen ostörd av andra statens åtgärder kunde tillgodöras för Mellersta Sveriges sockerfabrikers produktion.

År	Antal odlare	Odlad areal tunnland	Utvunnet råsocker 100 kilogram
1910	1,285	3,951	78,398
1911	1,713	5,061	79,701
1912	1,849	5,875	106,703
1913	1,741	6,561	136,573
1914	1,858	7,680	146,027
1915	1,995	7,905	128,594

Såsom av siffrorna framgår hade under dessa sex år den till sockerbetsodling använda arealen liksom den utvunna råsockermängden *fördubblats*, varvid dock är att märka, att skörderesultatet för år 1915 något förryckts av följderna av den svåra torka, som detta år hemsökte Östergötlands och Kalmar län.

Också kunde företaget ännu i början av år 1914 med stora förväntningar se framtiden emot. Den praktiska erfarenhet, som vunnits under de gångna åren, hade ställt utom tvivel, att såväl klimat som jordmån i de delar av Mellansverige, där sockerbetsodling bedrivits, voro synnerligen lämpliga och att denna odling alltså ägde alla förutsättningar för en lyckosam framtida utveckling till gagn för åkerbrukskulturen i dessa trakter och för vårt land i dess helhet.

Allting talade ock för att en fortsatt utveckling skulle tillfullo motsvara den välvilliga avsikten med den av riksdagen beviljade skattelindringen, samt för att den mellansvenska sockerindustrien under de år lindringen omfattade skulle växa sig så stark, att den ej blott kunde förränta det i företaget nedlagda kapitalet och därå giva skälig vinst men även mäka utan särskild undantagsförmån för framtiden bära den skattebörd, som kommande riksdagar kunde finna fog att pålägga den svenska sockertillverkningen.

Denna gynnsamma utveckling avbröts emellertid av de förhållanden, som uppstodo till följd av världskriget.

Nedgången från år 1915 är i ögonen fallande. Den företer följande siffror:

År	Antal odlare	Odlad areal tunnland	Utvunnet råsocker 100 kilogram.
1915	1,995	7,905	128,594
1916	1,672	5,833	86,583
1917	1,326	4,290	76,490

Tillbakagången i sockerproduktionen i mellersta Sverige förklaras av den *förskjutning i prisläget* mellan olika åkerbrukets alster, som ägt rum under krigsåren. Medan försäljningspriset å socker blivit fastlåst vid ungefärligen det läge, som gällde vid krigsutbrottet, ha priset på andra lantmannaprodukter sprungit i höjden. Den naturliga följderna härav har blivit att det för jordbrukaren blivit mera ekonomiskt lönande att använda sin åker till producerande av sädesslag eller foderväxter än till sockerbetsodling. Huru ansemlig denna förskjutning varit framgår av följande jämförande översikt.

Före kriget	Absolut tal	Jämförelsetal
Vete	kr. 13: 60 för deciton	100
Råg	» 12: 70 » »	93
Korn	» 11: 70 » »	85
Havre	» 9: 70 » »	71
Potatis	» 3: 70 » »	27
Sockerbetor	» 2: 30 » »	17

Pris år 1917	Absolut tal	Jämförelsetal
Vete.....	kr. 30: — för deciton	100
Råg.....	» 30: — » »	100
Korn.....	» 25: — » »	83
Havre.....	» 22: — » »	73
Potatis.....	» 8: 50 » »	28
Socketbetor.....	» 3: — » »	10

Såsom härav framgår har i allmänhet, om ock med smärre avvikelser, den före kriget å den fria marknaden rådande proportionen mellan prisen å olika växtslag bibehållits under krigsåren. Endast sockerbetan utgör ett undantag härifrån och har kommit i synnerligen ogynnsamt prisläge i förhållande till andra åkerbrukets alster, vilket åter orsakat minskad odling.

Att minskningen främst gjort sig märkbar i de mellansvenska trakterna har sin grund däri, att de sydsvenska odlarne varit bundna av fleråriga odlingskontrakt, vilka emellertid nu utlupit.

För bibehållande av den föregående proportionen — sockerbetans betalande med 17 procent av vetepriset — skulle efter nu gällande maximipris å spannmål krävas ett betpris av 5 kronor 10 öre för deciton, vilket pris motsvarar det av sakkunnige förordade.

Penningens alltjämt fortgående värdefall gör det dock i hög grad tvivelaktigt, om de nuvarande spannmålsprisen kunna utan höjning bibehållas även för nästa höst. I alla händelser utgör ett fastställt betpris af 5 kr. 10 öre för deciton icke en sådan lockelse för jordbrukaren, att man på grund därav vågar under innevarande år hoppas en större utvidgning av betodlingsarealen.

Socketindustrien torde därför — om ej särskilda åtgärder av regering och riksdag vidtagas — även i år nödgas räkna med otillräcklig tillgång å sitt råmaterial, betorna, och produktionen till följd härav ansenligt begränsas.

Det är dock för fyllande av landets sockerbehov av största vikt att den för betodling använda arealen redan i vår ökas.

Häremot invändes möjligen att en dylik ökning måste medföra en minskning i den för spannmålsodling brukade arealen och sålunda åstadkomma minskad brödsädeskvantitet. Även om denna invändning beträffande ett enstaka år är delvis berättigad i så måtto, att vårsädesarealen minskas, får dock icke förglömmas, att betodlingen väsentligt bidrager till höjande av jordens växtkraft och ökad avkastning av det hela, och det näringsvärde, som utvinnes, blir i varje fall högre än vid enbart sädesodling. En hektar åker giver, besådd t. ex. med råg, en medelskörd av omkring 15 till 20 deciton och besådd med sockerbetor en medelskörd av omkring 250 deciton

betor, vilka efter 15 procent motsvarar 37,5 deciton socker. Då ett kilogram socker dessutom äger betydligt högre näringsvärde än ett kilogram rågmjöl, följer härav, att åkern vid betodling giver *mer än dubbelt så stort bidrag till folknäringen* som vid markens användande till rågproduktion. Härtill kommer att biprodukterna, melass och betmassa, äga ett långt högre fodervärde än rågens halm.

Den höga kultur, vartill jorden vid odling av sockerbetor måste uppbibras, skapar eu fortvarande högre växtkraft, varigenom skördemängden under följande år stegras vid annan odling. Vid ett åttaårigt omlopp beräknas denna stegring motsvara *ett* skördeår, varav följer att med hänsyn till hela produktionen betodlingen kan sägas giva ett rent plus till årens samlade skördemängd.

Vi måste till det yttersta utnyttja landets möjligheter att alstra näring, och det vore därför att beklaga, om den odling, som framför andra äger sådan näringsalstrande förmåga, skulle nödgas upphöra i någon för densamma lämplig del av landet.

Behovet av ett ökande av landets sockertillgång är av alla erkänt. För att så skall kunna ske — eller åtminstone den nuvarande produktionen icke minskas — måste emellertid betodlaren äga stöd hos industrien. Men skall ett dylikt stöd kunna givas, torde vara nödvändigt, att industrien själv äger en tryggad ställning, och att dess verksamhet icke hämmas genom en olämplig prispolitik.

Denna motion avser emellertid endast den sockerindustri, som beröres av den av riksdagen år 1913 beslutade skattelindringen, sålunda råsockerfabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga samt raffinaderiet i Lidköping, vilka företag numera förenats i ett bolag.

Uppenbart är att dessa fabrikers verksamhet har måst bliva i hög grad lidande av den ovan påpekade förskjutning i prisläget å sockerbetor och den därav framkallade minskningen i odlingen. Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag har visserligen sökt att frivilligt genom någon höjning i det kontraherade betpriset motverka denna förskjutning och uppmuntra till ökad odling, men då det fastställda priset å den färdiga produkten ej medgivit så stor höjning å råvaran, som motsvarat odlarnes krav, har den önskade effekten ej kunnat uppnås. Bolaget har alltså ställts inför ett *tvångsläge*, som hindrat det att utnyttja den av riksdagen år 1913 beviljade skattelindringen i därmed avsedd omfattning.

Under femårsperioden närmast före krigsutbrottet utgjorde ökningen i bolagets råsockerproduktion omkring 15,000 deciton i medeltal årligen. All anledning finnes för det antagande, att om utvecklingen fått fortgå utan att hämmas på ovan berörda sätt, så skulle denna utveckling ha fortsatt

även under tiden intill innevarande år 1918 och bolaget då nått upp till en årsproduktion av omkring 200,000 deciton råsocker, i stället för att nu genom minskad bettillgång utvunnits endast 76,490 deciton råsocker eller mindre än år 1910.

Utom denna indirekta förlust i form av minskad möjlighet att tillgodogöra sig skattelindringen har bolaget ock fått vidkännas högst anseelig direkt förlust därigenom att de av krigskonjunkturerna frammanade ökade utgifterna, de så kallade merkostnaderna, för produktens framställande icke kunnat täckas av det av Kungl. Maj:t fastställda sockerpriset.

Det ena som det andra har vållat, att icke någon som helst utdelning kunnat under de senare åren ske till bolagets aktieägare.

Under närvarande tidsomständigheter är det — synes mig — av största betydelse att sockertillverkningens bestånd tryggas inom alla de delar av riket, där denna bedrivs, varjämte rättvisa och billighet kräva, att enskild företagare ej genom statens åtgöranden åsamkas ekonomisk förlust eller frånhändes av riksdagen beviljad förmån utan att därför erhålla kompenstation.

Att jag nu ånyo framkommer med förslag om skattelindring för det mellansvenska sockerbolaget, är icke beroende på något särintresse utan nu, såsom vid föregående tillfällen, dikterat av den övertygelsen, att sockerbetodlingen i de delar av Sverige, å vilka bolaget grundar sin verksamhet, är för dessa trakter och sålunda för det allmänna till stort gagn. Krisårens erfarenhet har lärt oss, att alla landets tillgångar måste utnyttjas, och jag anser det vara till skada för produktionen i sin helhet, om ifrågavarande bolag skulle genom statens pris- och skattepolitik nödgas nedlägga sin verksamhet. Jag utgår ifrån, att riksdagen skall finna det angeläget att skatte- och tullsatser samt priset å socker så bestämmas, att vårt inhemska behov av denna vara säkerställes och att därvid nu som tillförne beaktas det särskilt ogynnsamma läge, varuti den mellansvenska sockerindustrien befinner sig i jämförelse med den sydsvenska.

Det är, såsom av föregående redogörelse framgår, sannolikt, att om utvecklingen fått fortgå under normala förhållanden någon vidare skattelindring för det mellansvenska bolaget icke varit erforderlig, men av samma redogörelse synes även att kristidens värdeförändringar och prisregleringar gäckat dessa förhoppningar.

Det allmänna och statens intresse, som förmådde 1913 års riksdag att bevilja skattelindringen, gör sig nu i än högre grad gällande än då. Då företaget utan någon egen förskyllan hindrats att under krigsåren utnyttja denna lindring, torde riksdagen böra genom utsträckning av den för skattnedsättningen fastställda tiden bereda bolaget ersättning för denna förlust.

Även för den direkta förlust, som vållats därigenom att det fastställda sockerpriset icke täckt de ökade produktionskostnaderna, torde bolaget äga grundade anspråk på ersättning, men lär formen härför lämpligen böra överlämnas till regeringens prövning.

Med stöd av vad jag sålunda anført får jag yrka,

att riksdagen behagade besluta, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag må för socker avverkat vid någon av bolagets fabriker i Lidköping, Linköping och Mörbylånge åtnjuta en fortsatt skattelindring av 4 öre för kilo till fritt bruk utlämnat socker under en tid av fem år, räknat från den 1 januari 1919.

Stockholm den 25 januari 1918.

Herman Fleming.

I motionens syfte instämmer:

Bror Kjellgren.